

PRILOG POVIJESTI ĐAKOVAČKOG SJEMENIŠTA PREMA IZVORIMA IZ ARHIVA BEČKE NUNCIJATURE

(ASV, Arch. nunz. Vienna, 184, 359, 643)

TOMISLAV MRKONJIĆ*

Vatikanski tajni arhiv
Vatikan

UDK 262.3 (497.5 Đakovo): 930.25 (436)

Prethodno priopćenje
Primljeno: rujan 2006.

Sažetak

Položaj i ime Bosanske, odnosno Đakovačke i srijemske biskupije, indikativni su i za povijest njezina sjemeništa, odnosno odgoja svećeničkog podmlatka. U svojoj monografiji Biskupijsko sjemenište u Djakovu, Đakovo 1911., Matija Pavić iscrpno je, koristeći lokalne povijesne izvore, osvijetlio pojedina razdoblja; pisac ovog članka donosi kao ilustraciju pojedinih razdoblja nekoliko novih podataka i neobjavljenih dokumenata iz arhiva bečkog nuncija, danas u Vatikanskom tajnom arhivu. U dva pisma bečkog nuncija G. Garampija Državnom tajništvu pojašnjava se stav nuncija i uopće antiiluminističke struje koja je u doba apsolutizma nastojala zadržati autonomiju Crkve i glede odgoja. Nasuprot takvom stavu, bosanski vikar A. Okić uspio je g. 1785. za svoje studente, koji više nisu mogli studirati u Ljubljani, dobiti pomoć od cara. Osim toga, pokazuje se i negativan stav bečkog nuncija na osnivanje, kao i na način financiranja, kasnije neuspjelih, generalnih sjemeništa u Ugarskoj.

Nakon zabrane Propagande (1841.) da se bosanski bogoslovi odgajaju u Ugarskoj i Hrvatskoj, Albert Nugent, austrijski oficir stacioniran u Stolniku, ipak

---

* Dr. sc. Tomislav Mrkonjić, Vatikanski tajni arhiv / Vatican Secret Archives, 00120 Vatikan.

je, bezuspješno, predlagao (1843.) bečkom nunciju Ludovicu Altieriju da se za Bosance osnuje sjemenište u dvorcu Dobovcu kod Karlovca, objašnjavajući to blizinom Bosne, odnosno potrebom da se školuju na vlastitom jeziku, te prisutnošću pravoslavaca u kraju gdje bi se odgajali. Kao ilustraciju obnove sjemeništa (1851.), autor donosi troškovnik svih radova i nacrt koji je izradio »Maurer-Maister« Josef Hartl te zaključuje da je obnova bila potrebna ne samo zbog trošnosti zgrade, nego i radi toga što su tada u istu zgradu bili primljeni i bosanski bogoslovi. Osim toga, ocjenjuje da su troškovi obnove odgovarali otprilike godišnjim izdacima za sjemenište. Objavljivanjem dekreta Propagande od 1875. osvjetljavaju se i okolnosti i povijest studija bosanskih bogoslova u Đakovu od 1852. do 1875., kao i pravni temelj njihova primanja u Đakovo i odlaska u Ostrogon. Pisac, na koncu, donosi relaciju o đakovačkom sjemeništu koju je A. Voršak 1891. poslao bečkom nunciju, odnosno auditoru na njihov zahtjev. Ta relacija sadrži tri dijela: izvještaj rektora o materijalnom stanju, izvještaj prorektora o studiju teologije i filozofije i izvještaj duhovnika o duhovnom životu, a nastala je kao odgovor na novi pravilnik propisan za papinske nuncije.

Ključne riječi: *Bogoslovno sjemenište u Đakovu, bosanski bogoslovi, odgoj svećeničkih kandidata u 19. stoljeću, austrijski apsolutizam, generalna sjemeništa u Ugarskoj.*

Uvod

Đakovačka biskupija i njezino sjemenište imali su kroz povijest višestruke i slojevite uvjete svoga opstanka i djelovanja. Već samo ime Bosanske biskupije, kojim je bila označena iako sa sjedištem preko Save, ujedinjenje sa Srijemskom biskupijom, te neposredna blizina većeg broja župa koje su pripadale Pečuškoj biskupiji, odnosno Kaločkoj metropoliji, dovoljno govori o uvjetima u kojima su se nalazile đakovačke biskupijske ustanove. Ne samo naslovna, nego i stvarna navezanost na Bosnu i franjevačku Provinciju Bosne Srebrene ostavili su u biskupiji neizbrisiv trag. To su zapravo i odrednice u čijim okvirima se odvijala povijest današnje đakovačke biskupije i odgoja njezina svećeničkog podmlatka. Matija Pavić je u svojim člancima, prije objavljivanjem u biskupijskom »Glasniku« i poslije skupljenim u posebnoj knjizi, jasno podijelio i već dovoljno osvijetlio pojedina razdoblja te povijesti.

Prije podizanja sjemeništa, biskupijski i redovnički svećenici koji su djelovali u Đakovačkoj biskupiji odgajali su se izvan biskupije, već prema prilikama i mogućnostima dotičnih poglavara. Do oslobođenja od Turaka gotovo svi svećenici bili su franjevci opservanti Provincije Bosne Srebrene, a od dolaska biskupa, Đure Patačića, pokušavalo se, u skladu s tridentским propisima o odgoju, riješiti i pitanje sjemeništa. Stanje Crkve u apsolutističkom državnom sustavu i prosvjetiteljskom kulturnom okruženju usporilo je ta crkvena nastojanja. Već je Marija Terezija planirala centralna sjemeništa i posvećivala posebnu pažnju odgoju grkokatoličkog svećenstva; Josip II. planirao je generalna sjemeništa, ali je i to ostalo neostvareno.

Nakon tog apsolutističkog razdoblja i Francuske revolucije, i svega onoga što je ona uzrokovala u odnosima između Crkve i države, te ponovnog povratka stvarne carske vlasti u Austriji i Ugarskoj, sazrele su prilike za osnivanje đakovačkog sjemeništa. To posljednje razdoblje dijelom je označeno i stvarnim prisustvom bogoslova franjevac Provincije Bosne Srebrene od 1853. do odlaska u Ostrogon 1876. U spomenutoj monografiji, Pavić daje cjelovitu sliku o svakom pojedinom razdoblju; ovdje ipak donosim nekoliko podataka i dokumenata iz arhiva bečkog nuncija kao ilustraciju i prinos povijesti bogoslovnih ustanova i nastave u našoj biskupiji.

U doba apsolutizma i prosvjetiteljstva, između pokušaja Rima, odnosno središnje crkvene uprave i dalje preko lokalnih biskupa, da se provedu tridentски dekreti o odgoju svećenika te nastojanja carske apsolutističke i prosvjetiteljske politike da što više centralizira i racionalizira upravu i vjerski život, našli su se i domaći redovnici, posebno franjevci Bosne Srebrene u Bosanskoj, odnosno Đakovačkoj biskupiji. Karakteristično za takvo stanje je pismo bečkog nuncija G. Garampija¹ Državnom tajništvu,² u kojem izvještava o posjetu biskupa, bosanskog apostolskog vikara Augustina Okića.³

¹ Giuseppe Garampi, (Rimini, 1725. – Rim, 1792.), nuncij u Beču, imenovan 16. 3. 1776 - 14. 2. 1785. imenovan kardinalom, u kolovozu 1785. vratio se u Rim, v. Marina CAFFIERO, G. G., u: *Dizionario biografico degli Italiani*, 52, Roma, 1999., str. 224.-229.

² Pontifikat pape Pija VI. (15. 22. 2. 1775. - 29. 8. 1799.), državni tajnici: 1. Lazzaro Opizio Pallavicini - 23. 2. 1785; 2. Ignazio Boncompagni, - 1789.; 3. Francesco Zelada - 1796.; 4. Ignazio Busca - do kraja pontifikata, 1799., v. Liisi KARTTUNEN, *Les Nonciatures apostoliques permanentes*, II, Genève, 1912., str. 183.

³ Augustin Okić, O.F.M.Obs., naslovni biskup Trapezopolisa, apostolski vikar u Bosni (7. 5. 1784 - 1799.), v. *Hierarchia Catholica* VI, Padova, 1958., str. 413., prema ASV, *Secr. Brev.* 4024, ff. 3, 7ss. Naslijedio ga fra Grga iz Vareša, v. *Hierarchia Catholica* VII, Padova, 1958., str. 327.

Garampi je i prije nego je postao nuncij u Beču bio izraziti predstavnik branitelja crkvene autonomije i papinske prevlasti u crkvenoj upravi. Nakon što je u raznim vizitacijama upoznao stanje u Europi, gdje su i katolički vladari bili bliži prosvjetiteljskim i protucrkvenim strujama, smatrao je da je jedini način da se obrane papinska i crkvena prava obnova studija teologije i Svetog pisma, kako bi se odgovorilo i na opću protestantsku kulturu i suzbijalo proturimske katoličke reformatore. U tom smislu sanjao je i o takozvanoj »ultramontanskoj internacionali«. Razumljivo je zato njegovo negodovanje zbog Okićeva posjeta caru i pomoći koju je primio za svoje studente, kojom su trebali studirati u generalnim studijima monarhije, konkretno u zagrebačkom.

Okić je, naprotiv, kao redovnik i apostolski vikar imao određenu slobodu u odnosu na centralne ustanove, bilo crkvene, bilo civilne, i znao iskoristiti takvo stanje napetosti. Nakon dokinuća redovničkih učilišta, pa tako i onoga u Ljubljani gdje su se odgajali bosanski bogoslovi, morao je naći drugo učilište i za to potrebna sredstva.⁴

Od 1785. do 1841., kada je Propaganda izdala zabranu, bosanski franjevci su studirali u Ugarskoj i Hrvatskoj⁵. Biskupijski bogoslovi učili su u talijanskim i ugarskim učilištima, a nakon fundacionalne povelje od 1781. u Generalnom sjemeništu u Budimu (1783.-1790.), budući da je car, prema toj povelji, bio protivan da se u Đakovu podigne sjemenište, odnosno u Pečuhu (1791.-1806.). Promjene za biskupijski kler nastale su 25. ožujka 1802. kada je Franjo I., napustivši i ublažene prosvjetiteljske ideje svog prethodnika, i posebno zbog manjka svećenstva, propisao da svaka biskupija ima svoje vlastito sjemenište. To je ujedno i pravni temelj svega onoga što se počelo poduzimati da bi se konačno 1807. sjemenište podiglo i otvorilo.⁶

⁴ Vidi prilog 1. i M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806.-1906.*, Đakovo, 1911., str. 269.: »U isto doba, kada je prestao studij osječki, dokinuta su i ostala redovnička učilišta, napose ono reda sv. Franje u Ljubljani, koje su pohađjali pojedini mladići države bosanske. Za njihov odgoj u skupnim sjemeništim naumio je pobrinuti se Josip II. zakladom sv. zemlje. Komisarijat za uzdržavanje sv. mjesta u Palestini osnovao je g. 1633. Ferdinand II. Za poldrug stoljeća narasla je imovina komisarijata do blizu 180.000 for. Nastojanjem apost. vikara biskupa fra Augustina Okića, odredi Josip II. odlukom od 28. pros. 1784., da se prihodima spomenute zaklade imaju odgajati klerici bosanski na učilištima u monarkiji, iz prva prema osnovi vladarevoj u seminaru generalnom, a poslije g. 1790., kada se odredbe Josipove redom dokidane, u studijima pojedinih liceja i samostana«.

⁵ Glede rasporeda i sudbine tih generalnih studija u Ugarskoj vidi prilog 2.

⁶ Obično se prilikom osnivanja sjemeništa tražio i dobivao papinski breve, ali toga nisam našao pod natuknicom »De Seminariis« (ASV, Indice 863), gdje su popisani takvi dokumenti pape Pija VII.

Bosanski bogoslovi bili su kroz to vrijeme odgajani u Hrvatskoj, Ugarskoj i djelomice u Italiji. Nakon Propagandine zabrane od 1841. da se bosanski bogoslovi odgajaju u Hrvatskoj⁷, ipak je bilo prijedloga da se za Bosance osnuje sjemenište u Karlovcu, odnosno u dvorcu Dubovcu. Taj prijedlog objašnjavao se blizinom Bosne i pravoslavaca te potrebom da se bogoslovi odgajaju na vlastitom jeziku⁸. Prijedlog se nije ostvario, ali je biskup Strossmayer deset godina iza toga ipak uspio dovesti bosanske bogoslove u Đakovo.

Novi značajniji događaj koji se tiče đakovačkog Sjemeništa jest preuređenje zgrade g. 1851., koje je poduzeo biskup Strossmayer. Razlozi obnove su prije svega starost zgrade građene prije četrdeset godina, ali i dolazak bogoslova franjevac iz Bosne, kako se to može posredno zaključiti i prema Paviću⁹. Bosanci su došli već 14. siječnja 1853. i bili smješteni u jedno krilo sjemenišne zgrade gdje su zajedno s dijecezanskim bogoslovima ostali sve dok 1857. kada je Strossmayer podignuo za njih posebnu zgradu.

Obnova zgrade započeta je krajem 1851. i trajala tijekom 1852., da bi se u siječnju 1853. uselili i bosanski bogoslovi. O obnovi zgrade Pavić govori tek u okviru ekonomskih pitanja. Prema preventivnom planu Josefa Hartla iznosila je 10.449,1 bečkih forinti¹⁰. Ako se usporede izdatci koje navodi Pavić, ta suma je bila nešto manja od godišnjeg izdatka za sjemenište, koji je iznosio najmanje 12.000 bečkih forinti.

Četiri godine nakon obnove sjemenišne zgrade, 1857., Strossmayer je počeo skupljati sredstva i za malo sjemenište. Kako navodi Pavić, nukali su ga na to »osobiti razlozi *domaći*: prvo narav nauka naših i dobe naše; drugo

⁷M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 270.: »Mladost redovnička iz Bosne odgajala se je iza g. 1784 većim dielom u Hrvatskoj i Ugarskoj, dok joj nije Sbor za širenje vjere dekretom od 25. rujna 1841. polazak studija zabranio. Odluka je nastala povodom izvještaja vikara Rafe Barišića i Petra Bakule (iz Hercegovine), da je odgoj u ovim zemljama pogibeljan pravovjerju. Preko deset godina ostde mladež bosanska na odgoju u domaćim samostanima, kojih je u to doba samo tri bilo«.

⁸Vidi prilog 3.

⁹M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 270.-271.: »Mjeseca svibnja 1851. kada je biskup J. Strossmajer prvi put obavljao kanonički pohod u Posavini, pozdravljen je u ime bosanskih redovnika po o. Martinu Nediću iz Tolise, koji mu živom rječi opisa jade kršćana preko Save i nestajanje podmladka redovničkoga. Biskupu je odmah sinula misao, da valja mladost redovničku odgajati u Djakovu, staroj stolici *bosanskih* biskupa. Svoju osnovu razvio je mjesec dana kašnje pred visokim gostom svojim, nuncijem Viale-Prelaom, prateći ga iz Djakova u Biograd, a nuncij mu obrekao najizdašniju pomoć. Za vrijeme školskih praznika (18519, posla biskup prijatelja svoga, profesora Matu Topalovića preko Save, koji u društvu s Martinom Nedićem obadje kršćane i redovnike. Sva braća listom izjaviše želju, da se klerici njihovi od sele odhranjuju u Djakovu«.

¹⁰Vidi prilog 4.

stanje naroda našega«¹¹. Prema jednom izvještaju bečkog nuncija, Strossmayer je temeljito pripremao i idejnu osnovu na kojoj bi se odgajali kandidati i zato je prilikom putovanja u Francusku želio upoznati i francuska sjemeništa i njihov način odgoja¹². Kao što je poznato, sjemenište je otvoreno u Osijeku tek 1899., zbog toga se, bez drugih izvora, ne može suditi koliko je francuski model prenesen u osječko Sjemenište.

Posljednji dokument odnosi se na materijalno, akademsko i duhovno stanje Sjemeništa 1891. godine. Izvještaj je poslao Anđelko Voršak na zahtjev bečkog nuncija, odnosno državnog tajnika. Riječ je, naime, o odgovorima koji su stizali u nuncijature nakon promjene pravilnika o radu nuncija. Prema tom pravilniku, nuncij je trebao sabrati i poslati sve podatke koje se odnose na pojedine biskupije, personal, tj. biskupe i kaptole, i na sjemenište. Izvještaji o biskupijskom personalu poslani su posebno, tako da su izvještaji o sjemeništima zasebna cjelina. Pored *Relacija o biskupima i kaptolima Austro-Ugarske monarhije*, koje su bečki nuncij Luigi Galimberti¹³ i auditor nuncijature Francesco Tarnassi¹⁴ skupili tijekom 1890. i zatim ih 1891. poslali državnom tajniku Marianu Rampolli¹⁵, u drugom svesku nalaze se i *Relacije o sjemeništima*¹⁶.

¹¹ M. PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište*, str. 867.

¹² ASV, *Arch. Nunz. Vienna*, 480, f. 29r: Nuncij Falcinelli Antoniaci Mariano državnom tajniku, 4. travnja 1864: izvještava kard. Antonellija o političkom stanju u Austriji, osobito glede slavenskih naroda »Per ovviare in fine al pericolo della propaganda scismatica e promuovere gli interessi del cattolicesimo sarebbe indispensabile la riforma del clero, che mi si fa supporre essere generalmente parlando in uno stato di decadenza, e per questo converrebbe riformarli i due seminari tanto in Zagabria, come in Diakovar, i quali finora non hanno che i soli seminari per li grandi, cioè dalla filosofia in poi. Mi si dice che il vescovo di Diakovar abbia fatto un viaggio in Francia per istudiare il metodo del piccolo seminario, che sembra essere in via di formazione«.

¹³ Rimljanin (*1836. + Rim, 1896.), nuncij u Beču od 1887. do 1893; kardinal 1893., i 1894. »Kardinal Arhivist i Bibliotekar«. Na njegovu upravu bečke nuncijature odnose se svesci 608-707 C u istom fondu; neki svesci sadrže dokumente iz uprave drugih nuncija. Radi boljeg sagledavanja stanja, spomenimo da je to vrijeme velikih pregovora o glagoljskom bogoslužju i uopće »istočnom pitanju«, koje je Lav XIII posebno favorizirao; nasuprot tome, car se bojao da narodno bogoslužje ne bude samo pokriće za političke zahtjeve. Poseban problem bila je i Zagrebačka nadbiskupija koja je u to vrijeme dugo ostala bez nadbiskupa upravo zbog neslaganja pape i cara oko kandidata.

¹⁴ Tarnassi je došao u nuncijaturu u Beču na preporuku Galimbertija 1888., v. *Arch. Nunz. Vienna*, 608, f. 230r, br. 74187, od 21. 2. 1888; prestao je s tom službom kada i Galimberti.

¹⁵ Mariano Rampolla del Tindaro (* Polizzi, Sicilia, 1843. + Rim, 1913.), državni tajnik za Lava XIII (1887.-1903.).

¹⁶ *Arch. Nunz. Vienna* 643, ff. 1-296: »Relazioni sui seminari in Austria-Ungheria; relazione circa le fede e i riti cattolici«.

Kao i relacije o biskupima i kaptolima, i ove relacije su bile odgovor na okružnicu pape Lava XIII., upućenu 22. prosinca 1889. svim nuncijima i diplomatskim predstavnicima Sv. Stolice u različitim zemljama; s okružnicom je nuncij primio i novi Pravilnik (*Regolamento*) za nuncijature i ostala predstavništva¹⁷. Paragraf IV. *Pravilnika* govori o službama i dužnostima diplomatskih službenika Sv. Stolice. Članak 4. § IV. posebno propisuje da svi čelnici predstavništava na kraju svoje službe pošalju Sv. Stolici detaljan izvještaj o stanju Crkve u naciji pri kojoj su akreditirani. Taj izvještaj trebao je, pod vodstvom nuncija, sastaviti auditor nuncijature. Prema odgovarajućim instrukcijama, morao je biti podijeljen na više dijelova i krajem svake godine jedna kopija trebala je biti poslana Državnom tajništvu, kojem je imala služiti, pored ostaloga, i da prosudi sposobnosti i radinost samog auditora¹⁸.

Glede sadržaja, uspoređujući ovaj izvještaj s Pavićevim prikazom stanja u sjemeništu, nema osobitih novosti. Ipak, kao službeni izvještaj upućen središnjoj crkvenoj upravi, naglašava neke vidove odgoja i duhovnosti koji su tada bili ili propisani ili jednostavno najčešće služili kao model svećenika toga vremena. Primjerice, tomizam koji propisao Lav XIII., zatim isusovačka duhovnost redovito prisutna u gotovo svim dijecezanskim sjemeništima. Kao posebnost može se istaknuti stavljanje naglaska na slavenska i »ekumenska« načela, bilo u studiju (staroslavenski jezik, crkvena povijest), bilo u duhovnosti (marijanske pobožnosti, kult svetih Ćirila i Metodija).

PRILOZI

1.

1785. 01. 18, Beč

Bečki nuncij Giuseppe Garampi državnom tajniku Lazaru Opizio Pallavicini: izvještava o posjetu Augustina Okića, novog biskupa i apostolskog vikara u Bosni, koji se u Beču zadržao sve do 17. prosinca 1784. Okić je u nekoliko navrata razgovarao s carem od kojega je dobio više predmeta za crkvu, koji su prije pripadali raznim ukinutim bratovštinama i crkvama, kao i 200 zlatnika za

¹⁷ *Arch. Nunz. Vienna*, 608, ff. 635r-v, (ff. 637-641, str. 1-10: tiskani primjerak *Regolamenta*).

¹⁸ «4°) Essendo tutti i Capi di Legazione in fine della loro gestione tenuti a rimettere alla Santa Sede un'accurata e piena relazione sullo stato della Chiesa nella rispettiva nazione, presso cui sono accreditati, incombe all'Uditore la cura di compilare, sotto la direzione del proprio capo, siffatto rapporto. Esso, a tenore delle istruzioni che saranno date, sarà diviso in varie parti, ed alla fine di ciascun anno ne sarà rimessa una alla Segreteria di Stato e servirà come saggio, onde portar giudizio sulla capacità e laboriosità dell'Uditore».

put. Osim toga dobio je i jedan dekret kojim je car predao svoj fond za oslobođanje robova¹⁹, odnosno kapital od 107 tisuća forinti, čijim bi se godišnjim prihodima trebali u zagrebačkom sjemeništu odgajati 23 bosanskih franjevac bogoslova, za svakoga po 180 forinti. Pritom je dobio i ovlast da može primiti i svjetovnjake kandidate za franjevački red.

Budući da bosanski franjevci prije nisu imali visoke škole niti sredstva za njihovo održavanje, slali su svoje zavjetovane bogoslove u različite samostane u Mađarsku i Italiju, posebno Lombardiju, gdje su se školovali i odgajali besplatno. Ali, kada je u austrijskim zemljama redovnicima bilo zabranjena svaka komunikacija s inozemstvom i kada su ukinute prošnje, svaki je redovnik morao živjeti od misnih nakana i penzije koju car daje, reformatskoj²⁰ bosanskoj provinciji ukinut je i prihod, što je car ovom odlukom popravio.

Garampi je na lijep način nastojao odvratiti Okića od spomenute molbe na cara, budući da će mladi redovnici u tim sjemeništima slijediti druga načela, neće imati primjera koji bi slijedili, niti će naučiti posluš Redu i Svetoj Stolici, te će bosanska provincija koja je do sada bila primjerna i kojoj se treba zahvaliti opstanak katoličke vjere u tim krajevima, krenuti putem propasti. Okić ga nije poslušao i uspio je ostvariti svoju namjeru.

Na koncu moli državnog tajnika da to pismo proslijedi na znanje prefektu Propagande.

Kopija, registrirana, ASV, Arch. Nunz. Vienna 184, ff. 37r-38r:

Capitò al principio dello scorso novembre in Vienna Monsignor Okick nuovo Vescovo e Vicario Apostolico in Bosnia; e si è qui trattenuto fino ai 17 dello scorso. Ha avuto vari colloqui con Sua Maestà Imperiale; *et invenit gratiam*. Dio gli perdoni, e lo ravveda, qualora abbia usati mezzi, e massime non convenienti al suo carattere e ufficio. Comunque ciò sia, ha egli conseguito da Sua Maestà non solo un Assortimento di varie supellettili di Chiesa, già delle Confraternite, e Chiese sopresse, e 200. Zechini per l'odierno suo viaggio; ma anche un Decreto, in vigore di cui Sua Maestà assegna suo fondo, già della redenzione de' Schiavi, un Capitale di 107. m. fiorini, ad effetto, che coll'annuo loro frutto possano mantenersi et educarsi nel Seminario generale di Zagabria in

---

¹⁹ Vidi bilješku 4. usp. M. Pavić, *Biskupijsko sjemenište*, str. 269.

²⁰ Bosanska provincija bila je opservantska; mađarska provincija, odnosno sjever Hrvatske, dijelom reformatski, pa Garampi vjerojatno pojednostavljuje stvar.

Croazia, 23 giovani Bosniacchi Minori Riformati, a ragione di 180. Fiorini a testa: con facoltà di poter spedire dei giovani anche secolari, come candidati, cioè destinati (f. 37v) a vestir l'abito a tempo e luogo, se ne avranno vocazione.

In addietro quei religiosi di Bosnia, mancando ivi di Suole Superiori, e di mezzi per mantenerle inviavano i loro giovani professi a studio in vari Conventi della contigua Ungheria, ed alcuni altri anche in Italia, e specialmente in Lombardia; ed erano nei rispettivi Conventi mantenuti et educati gratuitamente. Ma dopo che interdotta ai regolari degli Stati Austriaci, ogni comunicazione cogli Esteri, e che abolite le questue, è ridotto ciascuno degl' individui sudditi a dover vivere di Messe, e di Pensione, che Sua Maestà assegna, è mancata alla Provincia Riformata di Bosnia l'enunciata risorsa. A ciò dunque ha ora generosamente supplito Sua Maestà coll' indicata provvidenza.

Io invero procurai con buon modo di distogliere il Prelato dall'avanzare una tale Instanza, riflettendo, che giovani, i quali nudriscansi nei nuovi principi di questi Seminari, e Scuole mancheranno in apprendimento d'ogni esemplarità, di subordinanze all'Ordine, e di ubbidienza, e ossequio alla S. Sede: e così quella Provincia, ch'è stata finora edificantissima, e alla quale sola dobbiamo la sussistenza della Religione Cattolica in quelle Contrade, si averà scompaginando e distruggendo. Ma il Prelato ha continuato allegramente la sua trattativa; e v'è fortunatamente riuscito. (f. 38r)

Supplico poi V. E. a voler passare a mano dell'Eminentissimo Prefetto di Propaganda questo stesso mio Foglio per suo lume e norma.

2.

1785. 04. 24, Beč

Bečki nuncij Giuseppe Garampi državnom: izvještaj o stanju generalnih sjemeništa u Mađarskoj (Cose Ecclesiastiche in Ungheria).

Nedavno se riskiralo da se po treći, odnosno četvrti put promijeni sustav generalnih sjemeništa. Prema prvom planu trebalo je biti dva generalna sjemeništa, jedan u Bratislavi, drugi u Pešti. Poslije je zbog udaljenosti pokrajina dodano i treće u Egeru i četvrto u Zagrebu. Prošle godine, 1784., poslije careva obilaska, bilo je određeno da ti isti budu ukinuti 1. svibnja 1785.

Pitomci latinskog obreda trebali su se razdijeliti između Bratislave i Pešte, a grkokatolici, koji su već bili određeni za Zagreb, trebali su se svi preseliti

u Lavov, što je bilo lako odrediti, ali vrlo teška za ostvariti zbog prevelike udaljenosti, tj. 60 i više poštanskih postaja.

Ali u posljednje vrijeme pojavila se i nova zapreka, zbog čega se moralo ponovno mijenjati plan. Budući da su se trebali ujediniti u Pešti pitomci iz Egera i Zagreba, ispostavilo se da niti samostan pavlina niti onaj klarisa ne mogu primiti te pitomce ako se ne doda treća zgrada, koja bi koštala oko 10 tisuća forinti, a ta se suma pokazala prevelika. Car je najprije namjeravao za generalno sjemenište dati 'veliku fabriku invalida' koja je malo prije toga pretvorena u kasarnu granadira. Ali na koncu se ipak odlučilo zadržati dva spomenuta samostana i dozvoliti da se doda potrebna 'fabrica'. Fond za vjere trebao bi posuditi fondu za generalna sjemeništa potrebne sume novca. Fond sjemeništa trebat će za najbolju cijenu prodati sve zgrade koje pripadaju biskupijskim sjemeništima da bi mogao vratiti dug, a ako to ne bude dosta, uzet će od vlastitih godišnjih prihoda. Na taj način gubi se svaka nada da će se biskupijska sjemeništa moći obnoviti.

Zbog izdataka prilikom obnove dvaju generalnih sjemeništa, kao i zbog troškova njihovog održavanja za budućnost, već se smanjio broj pitomaca koji su se prije jeftinije odgajali u svakoj biskupiji.

S pretjeranim brojem od oko 600 osoba koje će biti u svakom od dva generalna sjemeništa, bit će (kako se već pokazalo u sjemeništu u Bratislavi) vrlo otežana nastava kao i disciplina, budući da se pitomci ne primaju prije teologije, što znači s oko 20 i više godina. Pije toga morat će pohađati nastavu u gimnazijama i sveučilištima živeći privatno i slobodni od svake stege.

Najgore tek slijedi. Od studenoga 1785. u Mađarskoj će svaki student morati plaćati propisanu plaću profesorima, kako se to već prakticiralo u Austriji, te će mnogi od studenata biti prisiljeni napustiti studij.

Klerici u Mađarskoj, budući da nemaju drugi izvor prihoda da poprave ili smanje još veće štete, i jer nisu platili davanje iz vlastitih fondova, morat će sve odgoditi. Ali, da ih potakne i prisili, car je prije dva mjeseca izjavio da više neće imenovati biskupe niti davati prebende i druge nadarbine, pa čak ni naslovne biskupije i opatije ako se prije ne riješe pitanja davanja iz dotičnih fondova prema veličini svih crkvenih imanja. Na taj način, ne samo da će ostvariti svoj prvotni naum, nego će se povećati i njegov porez, budući da prema starom običaju njemu pripadaju tekući prihodi svih nedoznačenih nadarbina.

Neka nas Bog sačuva, završava Garampi, da ta suspenzija ne ostane trajna, kako se dogodilo s onom koja se odnosila na oblačenje redovnika.

Kopija, registrirana, ASV, Arch. Nunz. Vienna 184, ff. 103v-105r.

Si è corso rischio pocanzi di veder mutare per la terza o quarta volta il sistema dei Seminari Generali d'Ungheria. Giusta il primo stabilimento doveano essere 2; l'uno cioè in Presburgo, e l'altro in Pest. In appresso ne furono aggiunti per comodo delle Provincie più remote, un terzo in Agria, ed un quarto in Zagabria. L'anno scorso però dopo il viaggio dell'Imperatore furono questi decretati a dovere cessare per il primo di Maggio ora prossimo.

Gli Alunni di Rito Latino dovranno dividersi fra Presburgo e Pest; ma quelli di Rito Greco Unito, già assegnati a Zagabria, dovranno tutti (*f. 104r*) trasferirsi a Leopoli: cosa facile a ordinarsi, ma difficilissima a eseguirsi, per l'enormissima distanza, cioè di 60 Poste, o forse di più.

Ma ultimamente insorse nuovo ostacolo, che indicava un ulteriore cambiamento. Dovendosi riunire in Pest gli Alunni Latini di Agria a Zagabria, trovosi, che né il Convento dei Paolini, né quello delle Clarisse potevano esser capaci di contenerli, se non vi si aggiungeva un terzo edificio, che avrebbe costato circa 110 mila fiorini, spaventò subito un tal spesa. Il primo pensiero di Sua Maestà fu di assegnare in vece la gran Fabbrica degl'Invalidi, divenuta pocanzi Caserma di Granatieri, a uso del Seminario Generale. Ma finalmente si è deciso a consecrarvi i detti due Conventi, e a permettere, che vi si aggiunga la Fabbrica occorrente. La Cassa di Religione impronterà a titolo di prestito alla Cassa dei Seminari Generali le somme necessarie. Questa dovrà vendere gli edifici di tutti i Seminari diocesani al miglior prezzo, per erogarne il prodotto in ammortizzazione del suo debito; e non bastando, dovrà supplirvi colle rendite annue.

Sicché ora colla vendita dei Seminari Diocesani v'è a cessare ogni benché remota speranza (*f. 104v*) di poterli una volta ristabilire.

Colle spese, che convien di fare per accomodare le Fabbriche all'uso odierno dei due Seminari Generali, e per sostenerle, in avvenire, si è già diminuito il numero degli Alunni, che precedentemente e con maggior risparmio mantenevansi separatamente in ogni Diocesi.

Coll'eccessivo numero di circa 600. persone, che saranno riunite in ciascuno dei due Seminari, resta molto difficoltà (come si pruova già in quello di Presburgo), se l'istruzione letteraria, che il regolamento della Disciplina; giac-

ché non vengono ammessi, che in età, in cui possano applicarsi alla Teologia; e perciò a circa 20, e più anni. Nei precedenti dovranno fare tutti i corsi dei studi nei Ginnasi e nelle Università vivendo in privato e sciolti da ogni soggezione.

Il peggio anche sarà, che a novembre prossimo, dovendo incominciare anche in Ungheria ciascuno dei studenti a pagare il prescritto onorario ai Professori, come si eseguisse già in questa altra Provincia, molti di essi saranno obbligati ad abbandonare la Carriera dei studi.

Gli Ecclesiastici di Ungheria non avendo più altra risorsa per riparare, o diminuire gli ulteriori danni, che loro sovrastano, che quella di prender (*f. 105r*) tempo, non avendo finito peranche di dare le Fazioni dei loro Fondi. Ma per sollecitarli e costringerli, ha il Sovrano due mesi sono dichiarato, che non conferirà più ne Vescovadi, né Prebende, né altri Benefici, anzi nemmeno i semplici Titoli di vescovi, e Abbati Titolari, se prima non avrà le intiere Fazioni della portata di tutti i Beni Ecclesiastici. Con ciò non solo va in breve a conseguire il primario intento, ma vien anche a guadagnarne il suo Fisco; giacché per antica consuetudine devolvonsegli i frutti correnti di tutte le vacanze.

Dio anche non voglia, che tal sospensione non divenga perpetua, come è successo, per le vestizioni dei Religiosi.

3.

1843. 02. 21, Stolnik

*Nugent Alberto*²¹ *bečkom nunciju Ludovicu Altieriju: traži objašnjenja zašto se ništa ne rješava glede planiranog zavoda za odgoj bosanskih misionara u dvorcu Dubovac kod Karlovca.*

Original, autograf, ASV, *Arch. Nunz. Vienna* 281 O, f. 235r-v

Caro Cugino,

vi è? o non vi è risposta da Roma circa allo stabilimento del seminario a Carlstatt (nel castello di Dubauatz) per i giovani destinati alla chiesa in Bosnia?

---

²¹ Vjenčani 1815. Nugent Laval i Giovanna, Duchessa di Riario-Sforza (+Paris, 1855.), imali su sina Alberta Eugena Lavala (*25. 9. 1816), visokog oficira u austrijskoj vojsci. Majka je bila kćer vojvode Rafaela Riario-Sforze i princeze Beatrix Spinucci (sestra kardinala Spinuccia). Kao austrijski vojskovođa, Albertov otac Laval bio je stacioniran u Karlovcu; umro od upale pluća u Bosiljevu 1862.; Albert je također bio visoki oficir u austrijskoj vojsci. Prema *Biographisches Lexikon des Kaisertum Oesterreich*, Wien, 1869., str. 426.-434. Vjerojatno je po majci bio u rodbinskoj vezi s bečkim nuncijem.

Temo che a Roma non se ne veda l'importanza d'aver la gioventù educata se non nel paese stesso almeno in vicinanza.

Si crede che un giovane dopo aver passati anni in Urbe! ed obliata la lingua materna possa render l'istessi servigi che uno educato qui in questo paese il quale dalla Bosnia non si distingue, che nella forma del governo.

Ma del resto, riguardo al popolo, lingua, costumi etc. è l'istesso paese.

Basta! vi prego d'interessarvi all'affare e prevenire i sbagli, qui tutti si maravigliano del poco interesse che a Roma si mostra dello stato re- (f. 235v) lativo della fede cattolica alla reca scismatica.

Vi saluta sinceramente il vostro Alberto Nugent.

Stolnik in Croatia, li 21 Febbraio 1843.

4.

1851. 12. 24, Đakovo

Voditelj obnove zgrade Đakovačkog sjemeništa »Maurer-Maister« Josef Hartl: plan i troškovi obnove, s nacrtom. Cijena svega 10.449,1 (bečkih forinti.). Radi usporedbe, prema Paviću (str. 295) stalna godišnja svota koju je Strossmayer doznačio sjemeništu 1851. bila je barem 12.000 bečkih forinti.

Original, s vlastoručnim potpisom (Sütterlin Schrift; gotische Schrift, s pravopisom i grafijom vremena i dijalektalnim, odnosno građevinskim tehničkim izrazima), ASV, *Arch. Nunz. Vienna* 359, ff. 223r-231r.

Kosten Uiberschlag

Uiber die Umstaltung, und ein Trag verhöhen im Seminar an deficienten Gebäude zu Diakovar, an Maurer und Handlanger Arbeit, samt erforderliche Bau Materialien.

		Maassen						Preise			
		Kurent			Körper			Einzeln		Zusamen	
		Maaß			Maaß			Conv.		Münz:	
An Fundament Erdausgrabung		0	I	II	0	I	II	f.	Fr.	f.	Fr.
lang		9	4	6							

Das fundament zur Mäuern a. b.	breit	0	3	0	2	5	0.				
	tief	0	3	6							
	l	4	0	0							
Mittelmauer c	b	0	3	6	1	2	2.				
	t	0	3	6							
	l	5	5	9							
die Mäuern d und e zusammen	b	0	3	0	1	4	5.				
	t	0	3	0							
	l	10	4	0							
Zwei Kanalsmäuer, und 2 Kanals	b	0	3	0	3	0	8.				
	t	0	3	6							
	l	7	1	0							
Zwei Abtrit Eingangsmäuern	b	0	1	0	0	3	0.				
	t	0	3	0							
	l	2	4	0							
das Stiegenmauer fundamt	b	0	2	0	0	2	8.				
	t	0	3	0							
	l	2	0	0							
die Senckgrube	b	1	2	0	5.	2	0.				
	t	2	0	0							
	Zusamen				15.	1.	11.	2.	24.	36.	48.
An abzutragenden Mauerwerck und Schotter wegräumung Ebnererde.	l	3	2	0							
An der Gassenfront ein Theil abtragen	b	0	3	0	3	1	0.				
	h	2	3	0							
	l	4	3	4							
In die Zimmer zwei Scheidmäuern	b	0	1	6	2	1	6.				
	h	2	0	0							
	l	3	1	0							
Zwei Zimmer Gewölbung, verglichen	d	0	1	0	2	2	8.				
	umfang	4	4	0							
	l	1	5	0							

Zu zwei Thüren die Mäuer durchbrechen	b	0	2	6	1	0	10.				
	h	1	3	0							
	Zusamen				9.	0	0.	6.	48.	61.	12.
	fürtrag.									98.	~

		Maassen						Preise			
		Kurent			Kubick			Einzeln in		Zusamen	
		Maassen						Conv.		Münz:	
		0	I	II	0	I	II	f:	Fr:	f:	Fr:
	Uibertrag	0	0	0	19.	2.	6.			162.	~
	l	2	3	6							
die Stiegen Mauer	b	0	1	6	1	3	3.				
	h	2	3	0							
	l	3	2	0							
An der Gassenfront die Mauer	b	0	3	0	3	1	0.				
	h	2	3	0							
	l	0	4	0							
Eine Kamin Mauer	b	0	2	6	0	3	4.				
	h	2	0	0							
	l	1	1	0							
Zwei Thüre zuzumauern	b	0	2	6	0	3	5.				
	h	1	1	0							
	l	1	0	0							
Zwei Thürstöck Mäuern	b	0	2	6	0	2	11.				
	h	1	1	0							
	Zusamen				25.	4	5.	10		256.	20.
An Gewölbung, ebner Erde	l	4	5	0							
In zwei Zimern, zwei Gurten	b	0	2	0	0	3	3.				
	dick	0	2	0							
	l	2	4	0							
Vier Gurten in Stiegehaus	b	0	2	6	0	2	2				
	d	0	2	0							
	l	4	5	0							

Vier Gurten in die Abtrit Gänge	b	0	2	0	0	3	0				
	d	0	2	0							
	l	3	1	0							
Zwei Gewölbung in die Zimer	d	0	1	0	2	2	9				
	umfang	4	4	0							
	l	3	3	6							
die Gewölbung in Stiegenhaus	d	0	1	0	0	4	9				
	umfang	1	2	0							
	l	3	1	0							
die Gewölbung in Abtrit	d	0	1	0	1	4	0				
	umfang	3	1	0							
	Zusamen				6	1	11.	13	30.	82.	30.
An flacher Ziegl Pflasterung											
die Abtrit Gänge messen	l	10	5	6	7	1	8				
	b	0	4	0							
12 Abtrit Fache	l	6	0	0	3	3	0				
	b	0	3	6							
	Zusamen				10	4	8	~	36	6.	28.
	fürtrag									507.	18.

		Maassen						Preise			
		Kurent			Cubic			Einzel in		Zusamen	
		Maaßen						Conv.		Münz:	
		0	I	II	0	I	II	f:	Fr:	f:	Fr:
	Uibertrag									98.	~
An Fundament Mauerwerck	l	9	4	6							
Zwei front Mäuern a. b.	b	0	3	0	2	5	0.				
	t	0	3	6							
	l	4	0	0							
die Mittel Mauer im Abrit, c.	b	0	3	0	1	2	2.				
	t	0	3	6							
	l	5	5	9							

die Hirn und quer Mauer d. e.	b	0	3	0	1	4	5.				
	t	0	3	0							
	l	7	1	0							
Zwei Abtritmäuern	b	0	1	0	0	3	6.				
	t	0	3	0							
	l	10	4	0							
Zwei Kanals Mäuern zusamen	b	0	1	0	0	5	4.				
	t	0	3	6							
	l	6	0	0							
die Senckgruben Mäuern	b	0	1	0	2	0	0.				
	t	2	0	0							
	l	2	4	0							
das Stiegen fundamt mauer	b	0	2	0	0	2	8.				
	t	0	3	0							
	Zusamen				9	5	1.	6	~	59.	~
An Gewölbmauerwerk in Fundament	l	10	4	0							
Zwei Abtrit Kanals	dick	0	0	6	0	1	9				
	breit	2	2	0							
	l	2	0	0							
das Gewölb an der Senckgrube	d	0	1	0	0	2	0				
	b	1	0	0							
	l	4	3	4							
	Zusamen				0	3	9.	7	30.	5.	~
An Mauerwerck ebener Erd.	l	9	4	0							
Zwei front Mäuern a. b.	b	0	3	0	9	0	6				
	h	2	3	0							
	l	4	2	6							
Im Abtrit die mittel Mauer c	b	0	3	0	5	3	1				
	h	2	3	0							
	l	5	5	0							
die Hiern und quer Mauer imAbtrit d. e.	b	0	2	6	3	2	5.				

Diacovensia XIV (2006.)2

	h	2	3	0							
	l	10	2	0							
die Scheidmäuern der Abtriten	b	0	0	6	1	2	6				
	h	1	4	0							
	fürtrag				19.	2.	6.	~	~	162.	-

		Maassen						Preise			
		Kurent			Kubic			Einzel in		Zusamen	
		Maaßen						Conv.		Münz:	
		0	I	II	0	I	II	f.	Fr.	f.	Fr.
	Uibertrag	o	o	o						507.	18
Mauerwerck im ersten Geschoße.	l	10	2	0							
die zwei Abtrimäuer a. b.	b	0	2	6	8	3	8.				
	h	2	0	0							
	l	3	5	6							
die Schlauchmauer c.	b	0	3	0	3	4	6.				
	h	2	0	0							
	l	5	5	6							
die Hirn und quermauer im Abtrit	b	0	2	6	4	5	6.				
	h	2	0	0							
	l	10	2	0							
die Scheidmäuern in den Abtriten	b	0	0	6	1	2	6.				
	h	1	4	0							
	l	2	3	6							
die Stiegen Mauer	b	0	1	6	1	1	10				
	h	2	0	0							
	l	2	0	0							
An der Gassenfront die mauer	b	0	2	6	1	4	0				
	h	2	0	0							
	l	6	2	0							

die zwei Scheidmüer in die Zimern	b	0	1	6	2	3	10				
	h	1	4	0							
	l	1	2	0							
die neue Mauer beim Kamin	b	0	2	6	1	0	8				
	h	2	0	0							
	l	0	5	0							
Zwei Thür Mäuern	b	0	2	6	0	2	3				
	h	1	2	0							
	Zusamen				25.	4.	9.	11	~	282.	20
An Gewölbmauerwerk in Fundament											
Zwei Zimer Gurten	l	6	4	0	0	4	5				
	b	0	2	0							
	h	0	2	0							
	l	2	4	0							
Vier Stiegen Gurten	b	0	2	0	0	1	9				
	h	0	2	0							
	l	5	0	0							
Vier Gurten in die Abtrit Gurten	b	0	2	0	0	3	4.				
	h	0	2	0							
	l	2	2	0							
Zwei Gurten im Gang	b	0	2	0	0	1	9				
	h	0	2	0							
	l	3	2	6							
drei Zimmer Gewölbung. zusammen	d	0	1	0	3	5	0				
	umfang	6	4	6							
	fürtrag				5.	4	3.	~	~	789.	38

		Maassen						Preise			
		Kurent			Kubic			Einzel		Zusamen	
		Maaßen						Conv.		Münz:	
		0	I	II	0	I	II	f:	Fr:	f:	Fr:
	Uibertrag	~	~	~	5	4	3.	~	~	789.	38
	l	7	0	0							
die Gang Gewölbung	d	0	1	0	1	4	0				
	umfang	1	2	0							
	l	3	3	6							
die Stiegen Gewölbung	d	0	1	0	0	4	9				
	umfang	1	2	0							
	l	3	1	0							
die Gewölbung in die Abtriten	d	0	1	0	2	3	8.				
	umfang	3	1	0							
	Zusamen	~	~	~	10	4.	8.	13.	148.	146.	58.
An flacher Ziegel Pflasterung											
der Gang ist	l	8	5	0	11	44	8				
	b	1	2	0							
Zwei Abtrit Gänge	l	11	0	0	7	2	0				
	b	0	4	6							
die 12 Abtrit fache zusammen	l	6	0	0	3	3	0.				
	b	0	3	6							
	Zusamen				22	3	8	~	40.	15.	6
Mauerwerck abtragung, und Schotter wegräumung sind					4	2	0.	7.	~	30.	20.
Mauerwerk im zweiten Geschoße		l	20	2	0						
Zwei front und eine Hirn mauer	b	0	2	0	12	2	6				
	h	1	5	6							

	l	7	0	0							
die Gang oder mittel Mauer	b	0	2	6	5	3	6				
	h	1	5	6							
	l	9	2	9							
Zwei scheid und eine Stiegen Mauer	b	0	1	0	2	5	6				
	h	1	5	6							
	l	10	2	0							
die zwei front Abtrit Mäuern	b	0	2	0	6	3	6				
	h	1	5	6							
	l	9	0	0							
drei quer Mäuern am Abtrit	b	0	2	0	5	4	6.				
	h	1	5	6							
	fürtrag	~	~	~	33	1	6.	~		981.	52.

		Maassen						Preise			
		Kurent			Kubic			Einzel		Zusamen	
		Maaßen						Conv.		Münz:	
		0	I	II	0	I	II	f:	Fr:	f:	Fr:
	Uibertrag	~	~	~	33	1	6.	~	~	981.	52.
	l	3	3	0							
die Mittelmauer im Abtrit.	b	0	3	0	3	2	1				
	h	1	5	6							
	l	10	2	0							
die Scheidmäuern in die Abtrit	b	0	0	6	1	2	6				
	h	1	5	6							
	l	1	0	0							
Eine Thürmauer	b	0	2	6	0	2	6				
	h	1	2	6							
	Zusamen	~	~	~	38.	2.	7.	12	30.	481	15
	l	1	3	0							

Zwei doppel Rauchfänge	b	0	2	6	1	4	4				
	h	2	5	0							
	l	39	0	0							
die nachmauerung am Boden	b	0	1	6	2	2	6				
	h	0	1	6							
	Zusamen	~	~	~	4	0	10.	10.	~	41.	~
Gesims mauerwerck, mit 1'-3" hoch. 1' breit sind Kurent Klafter		~	~	~	39	0	0	1.	12.	46.	48.
Im zweiten Geschoße, die Zimmere, Gang, Stiegen Haus, und Abtriter stoka-toren, messen zusam quadrat Klaf.		~	~	~	48.	1	9.	1.	~	48.	17.
Im zweiten Geschoße, den Gang, Stiegenhaus, und Abtriter mit Ziegeln flach auszuflastern, sind quadrat Klif.		~	~	~	24.	2	8.	~	50.	20.	28
68 Stück Holz Staffel zu versetzen, a Stück		~	~	~	~	~	~	~	16.	21.	28.
	Summa	an Maurer etc.(?) Handl.								1640	35
Ziegeldach Eindeckung sind grund Klif.		~	~	~	166	0	0				
samt abtragung des alten daches jeder Klif.								~	24.	46.	20

	Mauer Materialien sind erforderlich.		Betrag in			
			ConvMunz			
			Einzeln		Zusamen	
			f:	Fr:	f:	Fr:
180.000	Stück gebrannte Mauer Ziegel,	a	16	~	2880.	~
	fuhrlohn von Diakovarer Ziegel- ofen, am Bauplatz gestellt, für 1000.		4	30.	570.	~
850	Metzen ungelöschten Kalk		1	~	850.	~
4.000	Metzen Sand	a	~	12.	800	~
9.000	Stück flache Dachziegel	a	14	~	126	~
60	Stück Hohl Ziegel	a	~	8.	6	~
	fuhrlohn aus der Grenze, nach Diakowar		6	~	54.	~
12	lb Stokator drath.		~	30	6	~
8.000	Stück Stokator Nägel		1	36	12.	44
100	Bund neues Rohr		~	~	6.	~
16	Ztr. Schließen Eisen, Nro. 4. und 5.					
		Summa	~	~	5310.	44
	An erforderlichen Gerüst Holz.					
20	Stück Londonen(?) bäumer, jeder 10''/10. stark	6°-3 ¹ lang				
40	Stück Polzhölzer. 6''/6 stark	2°-3 ³ »				
20	Stück Streichriegeln 8''/8 "	2°-3 ¹ »				
60	Stück Netz bäumer 5''/5 "	2°-3 ¹ »				
16	Paar Gerüst Schragen, mit 1 Kluft: hoch.					
16	Dto mit 4 Schuch					
500	Stück Bretter, 1 Schu breit 2 Klft. lang					
200	Stück Gerüst Klampfen.					
1000	Stück Nägel, zu Bögen und Gerüstung.					

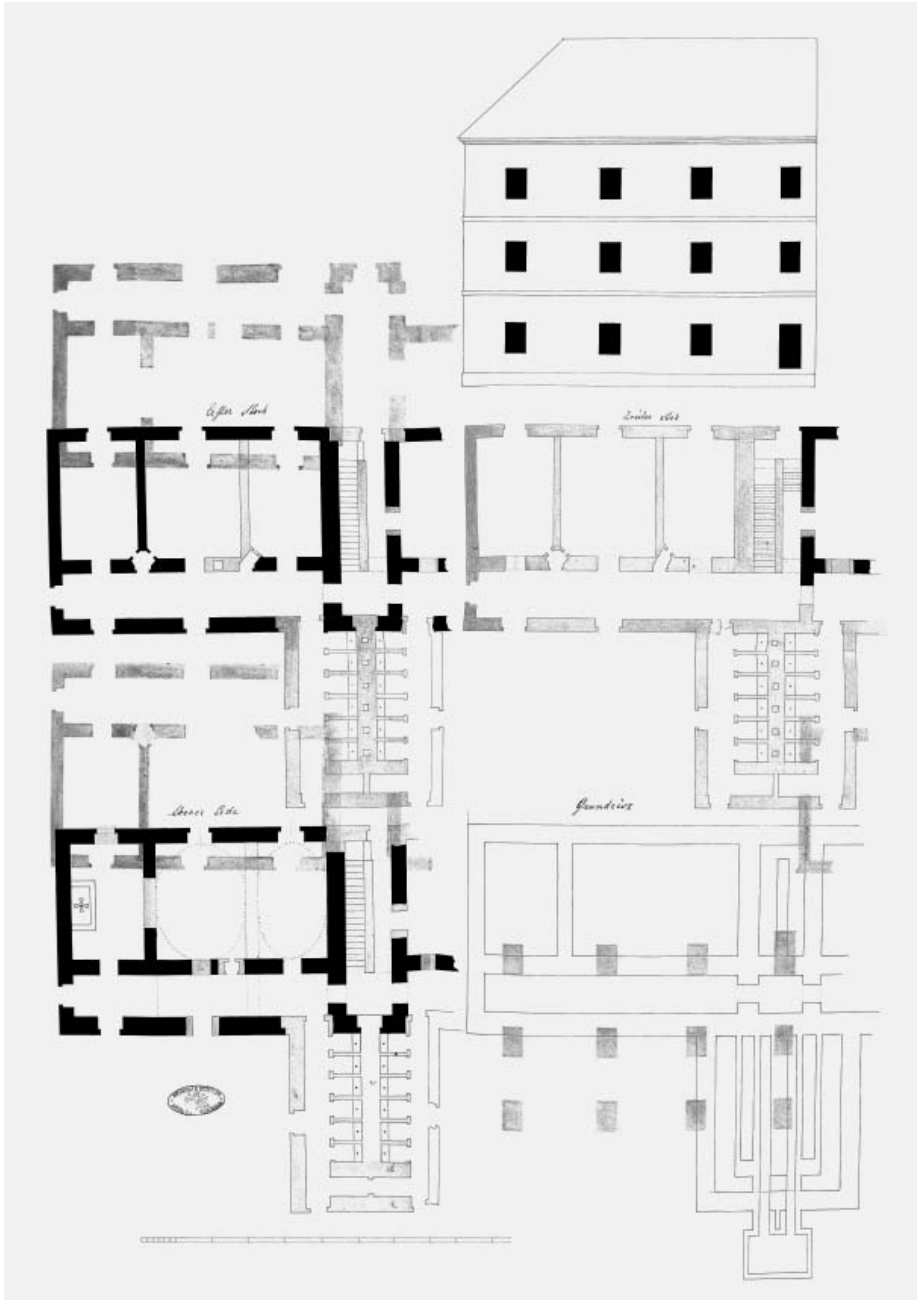
			Betrag in				
			Conv.		Münz		
			Einzel		Zusamen		
			f:	Fr:	f:	Fr:	
	An Zimmerwerck Arbeit.						
1tens	den Dachstull und Dippel Boden abzutragen, mit eignen Requesiten		~	~	45.	~	
2te	den Dachstuhl ganz frisch überbinden und an den schon stehenden Dachstuhl anzuschließen, sind 276 Kurent Klft. jeder Klft.		~	12.	55.	14.	
3te	54°-5'-0". Kurent 7"/8 starkes Gehölz, als Tramen Mauerbäng Wechsel und Stich zum dachstule der neuen Abtriten, jede Klft:		~	16	13.	24.	
	199° Kurent Gespärn und Balken 6"/6 stark	a	~	14.	26.	46.	
4tes	138 Kurent Klafter 5"/6 Thürstockgehölz	a	~	15.	34.	30.	
5te	106 Kurent Klafter 5"/6 Polsterhölzer, legen	a	~	10.	17.	40	
6ten	40 Kurent Klft. Stiegen Staffeln 6"/12 stark	a	~	30.	20.		
7ten	116 Quadrat Klft. dacheinlattung	a	~	9.	17.	24.	
8t	19°-2' in quadrat dippelbäume zu bearbeiten	a	1.	20	25.	46	
9te	das ganze Holz von dachstuhl, aufzuschlagen, und dippel Bäume hinaufzuschaffen		~	~	80.	~	
	Summa Zimmer Arbeit		~	~	335.	42	
	An erforderliche Holz Materialien.						
	56 Kurent Klft. 7"/8 stark, zur Tramen Mauerbäng Wechsel und Stich, am Bauplatz gestelt, a Kurnet Klft.		~	48.	44.	48.	
	149 Kurent Klft: 6"/6 stark Gespehre, und Balken.	a	~	42.	64.	48.	
	fürtrag		~	~	139.	36	

		Betrag in			
		ConvMünz			
		Einzel		Zusammen	
		f:	Fr:	f:	Fr:
	Uibertrag	~	~	475.	30.
36 Stück Abtrit Spiegeln 3'-3" lang 20" breit von weichen Holz	a	1.	~	36.	~
Sechs Abtrit Röhren 5°-3' lang, 1' breit in quadrat, von weichen Holz	a Stück	9.	12.	55.	12.
36 Stück zulauf Röhren 5' lang, 9" breit in quadrat, von weichen Holz	a Stück	1.	~	36.	~
20 Klafter in quadrat, fußboden von weichen Holz, samt Nägeln	a.	4	~	80	~
Summa Tischler Arbeit samt Material				682.	42.
An Schloßer Arbeit.					
10 Einflüglige Kreuzthüren zu den Zimmern mit 2 Stützenkegel, 2 Kreuzbändern, Knopf und Schloß, wobei jedes Beschläg zu einer Thür		5.	45.	57.	30.
1 Verschalte Thür, mit 2 Prätzen Kögel, 2 Kreuzbänder, 1 Schließhagen, 1 Knopf, und 1 Schloß		~	~	8.	~
36 Abtrit Thüren, mit 2 aufsatz Bänder 1 Schnalle, inwendigen Hagen 1 Knopf		3.	20	120.	~
2 Kamin Thüren, mit 2 Prätzen Kögel, 1 Schließhagen, und 2 aufsetzbänder, und Rigel.		3	~	6	~
	fürtrag	~	~	191.	30.

		Betrag in			
		Conv. Münz			
		Einzel		Zusammen	
		f:	Fr:	f:	Fr:
	Uibertrag	~	~	191.	30
Zwanzig fensterstöck, vier fliglige fenster- rahmen, Schalu, und Winterfenster zu beschlagen	a	9.	36.	192	~
Summa Schloßer Arb. samt Eisen.				383.	30
An Spengler Arbeit.					
33 Kurent Kluft. Abtirt Röhren 8" breit. in quadrat, mit gewalsten Bleihtafeln auszubichsnen, samt allen Zugehör,	a	10.	48.	356.	24
36 Stück zulaufrohren, 5' lang, und 8" breit, jedes Stück		9	~	324	~
Summa Spengler Arb. samt zugehör				680.	24
An Glaserer Arbeit.					
20 fenster. 5' hoch, 3' breit mit Kith zu verglasen, a fenster		52	30.	100.	~
An Hafner Arbeit.					
3 Grüne Stukoefen samt zugehör aufzusetzen		16.	~	48.	~
An Schmidt Arbeit.					
16 Zentner Schließen Eisen zu bearbeiten samt Eisen a Ztr.	a	15.	40	250.	40.

		Betrag in			
		Conv. Münz			
		Einzeln		Zusamen	
An Anstreicher Arbeit.		f.	Fr.	f.	Fr.
3 Thüren 6' hoch. 3' breit mit tiefen futter und vergleitung anzustreichen	a	6.	~	18.	~
7 Thüren. 6' hoch, 3' breit, mit schmallen futter und vergleitung, Silberfarb anzustreich.		5.	~	35.	~
1 Thür. 7' hoch 3°-3'' breit	a	7		7.	30
36 Abtrit Thüren. 6' hoch 2'-6'' breit		2	24	86.	24
20 Stück fesnter, wobei fensterstock, Glas Rahmen, Winter fenster, und Schalo, mit 5' hoch. 3' breit	a	5.	~	50.	~
Summa Anstreicher Arbeit, samt Öhlfarb		~		196.	54.
Summarische Wiederhollung.					
Maurer Arbeit		~	~	1686.	59.
Mauer Materialien		~	~	5310	44
Zimer Arbeit		~	~	335.	42
Holz Materialien		~	~	773.	26.
Tischler Arbeit, samt Materialien		~	~	682.	42
Schloßer Arbeit, samt Mat.		~	~	383.	30
Spengler Arbeit, samt Mat.		~	~	680.	24
An Glaserer Arbeit. Dto		~	~	100	~
Hafner Arbeit samt Dto		~	~	48	~
Schmidt Arbeit samt Eisen		~	~	250.	40
Anstreicher Arbeit samt Mat.		~	~	196.	54.
Total Summa				10.449	1
Sig. Diakovar den 24ten December 851.					
Jos. Hartl Mau[rer] meist[er]					

Arch. Nunz. Vienna 359, f. 231r.

5.

1875. 10. 01, Vatikan

Državni tajnik Antonelli nunciju Ludovicu Jacobiniju: šalje dekret Propagande kojim se autorizira studij bosanskih bogoslova u Ostrogonu, a ne više u Đakovu.

Original, s vlastoručnim potpisom, ASV, Arch. Nunz. Vienna 483, f. 749r., 742v²², n. prot. SS. 16021.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore

In replica al pregiato foglio di V. S. Ill.ma e R.ma dei 18 Agosto n. 3325 mi affetto di compiegarle il Decreto della S. Congregazione di Propaganda col quale vengono autorizzati i Francescani della Provincia bosnese di recarsi in Gran per ivi attendere agli studii della scienza nella scuola del Seminario Diocesano. La prevengo poi che una copia conforme è stata rimessa al P. Ministro Generale dell'Ordine dei Minori al quale sono state fatte ancora calde premure onde ne voglia inculcare ai suoi Religiosi la osservanza.

Profitto di un tale incontro per confermarle i sensi della mia più distinta stima.

Di V. S. Illustrissima e Reverendissima
Roma 1 Ottobre 1875
Servitore
G. Card. Antonelli [vl. r.]
Monsig. Nunzio Apostolico Vienna
con inserto

Prilog pismu

Dekret Propagande od 16. rujna 1875. kojim se poništavaju prijašnja produženja studija u Đakovu i autorizira studij njihov studij u biskupijskom sjemeništu u Ostrogonu.

Kopija, ovjerena suhim pečatom Propagande i vlastoručnim potpisom dotajnika iste kongregacije, nav. mj. f. 750r-v.

²² Bilješke na f. 472v: »Recapitato al Ministero degli AA. EE. l'8 d. d. n. 3643. Idem al Card. Szatmar il 16 d. d. n. 3689. Idem al Vesc. di Diacovar il 17 d. d. n. 3694. Risposto il 28 d. d. n. 3766.«

Decretum

Ad intelligentiae ac pietatis spiritu informandos alumnos Franciscali Provinciae Bosnensis Sacra Congregatio Fidei Propagandae negotiis praeposita decrevit die 25 Septembris 1841, ut iidem in posterum non alio nisi in pontificae ditionis coenobium a Superioribus determinandum studiorum causa sese conferrent.

Cum vero Nuntius Apostolicus apud Imperatorem Austriae exposuisset, R. P. Ministrum Provincialempare esse ferendo impensarum oneri pro suis alumnis in Italiam proficiscentibus, et veniam petere eos mittendi Diakovar, ubi R. P. D. Episcopus coenobium pro ipsis in Seminario dioecesano paraverat, et Imperiale Reale Gubernium Apostolicum spondebat, se impensurum quinque millium florenorum summam a Josepho II pro recta eorundem alumnorum institutione legatam, Sanctissimus D. N. omnium audita relatione in audientia diei 25 Ianuarii 1852 rem ad Eminentissimum Praefectum remittere dignatus est cum facultatibus necessariis et opportunis, quibus ad tempus sibi benevisum decreti, de quo supra, executionem suspenderet et praedictis alumnis Bosniensibus pergere Diakovar studiorum causa permetteret, cauto tamen de regulari disciplina servanda, et de studiorum catholica ratione, collatis consiliis cum Ministro Ordinis Generali.

Quamobrem hisce usus facultatibus Eminentissimus Praefectus die 10 Februarii 1852 praefati Decreti vim suspendit ad decennium ac permisit ut laudatus Nuntius Apostolicus, audito R. P. Ministro totius Ordinis Minorum Generali, domum pro Studentibus Franciscalibus Provinciae Bosniensis Diakovar institueret, reservato tamen Sacrae Congregationi iure decernendi elapso decennio, an concessio foret proroganda.

Fuerunt itaque missi Diakovar sacris disciplinis imbuendi memoratae provinciae alumni, ibique manserunt usque ad superiorem annum, quo Gubernium Austro-Hungaricum per Apostolicum Nuntium animadvertit, praedictam quinque millium florenorum (*f. 750v*) summam intra fines Hungariae Regni, et non alibi, fore impendendam, ac petiit ut Bosnienses franciscales alumni in urbe vulgo Gran nuncupatam mitterentur, ibique Seminarii dioecesani scholas frequentarent. R. P. Minister Generalis, cui haec omnia fuerunt communicata, cum audisset praefatum Gubernium Bosniensibus Alumnis non esse amplius suppeditaturum quingenti milla florenos nisi juxta dispositionem Josephi II intra fines Hungarii Regni literis operam darent, cesuit Ipsius votis esse satisfac-

ciendum, dummodo idem Gubernium necessarias omnes ferret impensas, atque ita ampliaret in urbe Gran Franciscalum coenobium, ut Studentibus Bosniensibus illius pars dari possit, in qua sub directione duorum vel trium religiosorum virorum suae provinciae regularem disciplinam servare, et vacare studiis valerent. Facta autem de praemissis relatione Sanctissimo D. Nostro per Eminentissimum ac Reverendissimum Dominum Cardinalem Praefectum in audientia diei 31 Decembris elapsi anni, Sanctissimus dignatus est Decreti, de quo supra, prorogare suspensionem, ac permittere, ut servatis conditionibus a R. P. Ministro Generali propositis, franciscalis provinciae Bosniensis alumni in posterum studiorum causa in urbem Gran se conferrent. Praesens insuper Decretum in rem expediri et servari mandavit.

Datum Romae ex Aedibus S. C. de Propaganda Fide die 16 Septembris 1875.

Alexander Card. Franchi Praefectus
Giovanni Battista Agnozzi Prosecretarius [vl.r.]
(Suhi pečat Kongregacije Propagande.)

6.

1891. studeni, Đakovo

Dr. Anđelko (Engelbert) Voršak bečkom nunciju Luigiju Galimbertiju: šalje tri izvještaja o đakovačkom sjemeništu koje je auditor nuncijature Francesco Tarnassi tražio od biskupa ordinarija 25. studenoga 1891., tj. izvještaj rektora o materijalnom stanju, izvještaj prorektora o studiju teologije i filozofije i izvještaj duhovnika o duhovnom životu ('za pobožnost poticajnim sredstvima').

Original, autograf, ASV, Arch. Nunz. Vienna 643, f. 135r.

Nr. 1508-1891.

Excellentissime ac Reverendissime Domine Archiepiscopo & Nuntie Apostolice!

Ex gratiosissimo mandato Episcopi-Ordinarii honori mihi est submittendi % adclusas relationes & notitias dioecesani Seminarium Djakovensis, qualiter gratiosissimis litteris reverendissimae Nuntiaturae apostolicae de die 25 Novembris a. c. demandatur.

Atque cum osculo sacri Anuli sum Excellentiae Vestrae Reverendissimae

Servus humillimus

Dr E. Voršak

Cancellariae episcopalis Director

Prilog. 1. Izvještaj rektora o materijalnom stanju.

Original, autograf, *Nunz. Vienna* 643, ff. 136r-140v, 141v:

Relatio Rectoris de statu materiali dioecesanii Seminarii in Djakovo, anno 1891 conscripta²³

Status materialis

Seminarii dioecesanii Diacovae

Pro sustentatione Seminarii dioecesanii conferunt:

1° Fundatio Seminarii quotannis 4.000 flor a val.

2° Ab inclito regimine croatico-slavonico dalmatico ex fundo religionis 6.300 flor a val.

Hocce subsidium derivatur ex illis generosis oblationibus quas episcopus totius Imperii ex summis indemnisationis pro cessantibus feudi servitutibus *fundo religionis* devovit. Hae autem oblationes ex parte Episcopatus diacovensis valde notabiles fuere.

3° Episcopus Ordinarius confert quotannis 1.612 flor 80 a v.

Sustentantur vero sequentes:

Seminarii Rector, quod officium semper junior Canonicus sustinet, Vicerector, P. Spiritualis et sex professores, ex quibus tres juniores una Studiorum Praefecti sunt. Dein 34 alumni et 11 personae inservientes.

Praeter memoratos 34 alumnos adhuc 2 alumni Romae in Collegio Germanico-Hungarico et 2 in Convictu theologico s. Nicolai Oeniponte pro studiis degunt, et ab Seminario primi partim juvantur, secundi ex toto sustentantur.

Aedes Seminarii, olim coenobium Franciscanorum, necessitatibus ejusdem satis respondet, in eaque praeter Clerum juniorem universum, omnes pra-

---

²³F. 141v, naslov sveščića.

ememorati Superiores et Professores habitant. Alumni aut in Seminario degent a mense Octobri usque ad medium mensem Julii; reliquo anni tempore pro feriatione dimittuntur, nempe per duos et dimidium menses. Pro praebenda autem etiam tempore feriali adsistentia in Ecclesia cathedrali, alumni etiam hoc tempore juxta praefixum ordinem hucce venire debent.

Prilog 2: Izvještaj prorektora o studiju teologije i filozofije.

Original, autograf, ff. 137r-138v:

Relatio Pro-Directoris de studio theologiae et philosophiae,
in Seminario Djakovensi anno 1891. conscripta²⁴

In Lyceo Eppiscopali Diacovensium adest facultas theologica et philosophica.

In facultate theologica quatuor sunt annui studiorum cursus et quatuor theologiae professores, quorum unus est Canonicus theologus.

Studia theologiae traduntur sequentia:

I. *Theologia dogmatica* fundamentalis et specialis juxta librum Francisci Schouppé S. J.

Professor Mathias Pavić, qui studia theologica absolvit in Universitate Vindobonensi.

II. Studium biblicum et quidem:

Archeologia biblica auctore Dr. Ackerman.

Hermeneutica biblica auctore I. Ranolder.

Historia revelationis divinae et introductio in libros sacros antiqui testamenti auctore Dr. Herm. Zschokke.

Introductio in libros sacros novi testamenti auctore Dr. Jos. Gross. Exegesis in libros sacros utriusque testamenti.

²⁴F. 140v, naslov sveščića.

Professor Emericus Pejaković qui studia theologica absolvit in Universitate Vindobonensi.

III. *Jus ecclesiasticum* quod complectitur compendium totius juris ecclesiastici juxta librum Dr. Sim. Aichner.

IV. *Historiae ecclesiasticae* institutiones auctore Dr. Math. Hiptmaer.

Professor Dr. Paulus Gjelatović qui in schola pontificia S. Apolinaris Romae in doctorem juris canonici promotus est.

V. *Theologia moralis* auctore Dr. Müller.

VI. *Theologia pastoralis et paedagogia* juxta librum Dr. Martini Štiglić.

Professor Dr. Stephanus Babić, theologiae doctor, Canonicus Archidiaconus Cathedarlis Ecclesiae, Canonicus theologus.

In facultate philosophica duo sunt annui studiorum cursus et quatuor philosophiae professores

Studia traduntur sequentia:

I. *Doctrina christiana* juxta librum: Institutiones doctrinae (*f. 137v*) Religionis in quibus principia philosophiae ad veritates religionis applicantur auctore Vincentio Buczynski.

Professor Alexander Anet qui studia theologica absolvit in Universitate Oeniponti.

II. *Philosophia*. Praelectiones conscriptae a professore juxta S. Thomam Aquinatem. Cum haec facultas sit cursus praeparatorius pro studio theologiae, ideo disciplina philosophiae ad mentem SS. Patris Leonis XIII. juxta S. Thomam Aquinatem uberius declaratur et docetur.

Professor Dr Aloisius Vincetić qui romae in Universitate Gregoriana philosophiae et theologiae lauream consecutus est.

III. *Mathesis et Physica* experimentalis juxta libros qui in superioribus gymnasii classibus adhibentur. Haec disciplina apparatus physicis qui circa octoginta quatuor numerantur, adjuvatur.

Professor Carolus Pauličić qui in Seminario dioecesano et in Universitate Zagradiensi studia absolvit.

IV. *Historia universalis* auctore Dr Klaić.

Professor Joannes Radić qui studia theologiae absolvit in Universitate Vindobonensi.

V. Lingua latina, graeca, croatica et paleoslavica, germanica.

Professores iidem, qui superius.

Tres sunt praeterea studiorum praefecti quorum est studa clericorum ut accurate servantur inspiciere et disciplinae tum domi tum in exitu, invigilare.

Praesto est Bibliotheca Seminarii ampla et copiosa coomplectens Scripta SS. Patrum nec non selecta opera dogmatica, juridica, historica quam plurima tam antiqua quam recentissima.

In fine cujuslibet semestris ex singulis disciplinis servantur examina, quibus fere semper Excellentissimus et Reverendissimus Episcopus dioecesanus interesse dignatur, praesentibus Canonico Prodirectore Lycei, Canonico Rectore Seminarii et Studiorum Praefectis. Finitis examinibus omnes tum theologiae tum philosophiae (*f. 138r*) auditores juxta progressum in litteris et moribus in classes rediguntur et insufficienter proficientes ut inhabiles relegantur.

Prilog 3: Izvještaj duhovnika.

Original, autograf, ff. 139r-140v, 141v:

Relatio P. Spiritualis de mediis ad pietatem fovendam
in Seminario Djakovensi anno 1891. conscripta

1. Cum oratio ad spiritum clericalem excitandum maxime juvet, alumni quotidie mane in choro, uno praeorante preces matutinas per 15 minuta institunt. Orationi subnectitur meditatio de materia pridie a Spirituali domus proposita vel e libro meditationum (a P. Avanzini S. J. edito) praelecta. Finita oratione incipit sacrum, sub quo est cantus, sed a »Sanctus« usque ad »Communionem« pausa servatur, ut omnes alumni preces suas privatas persolvere possint. Vespere similiter preces vespertinae absoluntur, sub quibus examen conscientiae instituitur. Finitis precibus vespertinis proponuntur puncta meditationis et tunc incipit silentium.

2. Alumni ad sacramentum Poenitentiae et Eucharistiae omni altera hebdomada accedunt; similiter etiam ante majora Christi Domini et B. V. Mariae festa.

3. Lectio sacra e sacra scriptura quotidie per $\frac{1}{4}$ horae ante prandium et coenam instituitur. Sub prandio fit lectio Martyrologii et ter in hebdomada lectio alicujus libri a Spirituali domus commendati.

4. Primo mense cujusvis anni scholastici alumni tridua s. exercitia (juxta principia s. Ignatii) peragunt; pariter primo triduo hebdomadae sanctae cum presbyteris sacra exercitia asservant. Similiter alumni, qui ad sacros ordines promovendi sunt tempore statuto iterum per triduum spiritualia exercitia instituunt.

5. Tempore Adventus usque ad Epiphaniam et post Pascha alumni 4. et 3. anni in ecclesia seminarii post missam cantatam conciones suas dicunt; theologi anni 2. et 1., dein philosophiae auditores 2. anni sermones sacros in refectorio ante prandium instituunt, (*f. 139v*) et quidem theologi 2. anni conciones, primi anni et philosophi 2. anni catecheses, quas praevis professori theologiae moralis vel spirituali domus pro revisione exhibent.

6. Diebus dominicis et diebus festis, tempore aestivo etiam quavis feria 5. in Ecclesia cathedrali cultui divino intersunt. Ante missam cum capituli cathedrali in choro horas canonicas recitant; sub missa autem assistentiam praebent; similiter etiam ad vesperas horas canonicas recitant et assistentiam praebent.

7. Die Sabbati semper, - aliter pro ratione festi etiam aliis diebus – Spirituales domus sermonem ad clericos instituit et quidem vel concionem vel instructiones pro vita sacerdotali. Quavis feria 5. Spirituales domus liturgicas instructiones, aliasque sacras functiones cum alumnis exercet.

8. Alumni ad spiritum ecclesiasticum fovendum etiam lectione foliorum catholicorum e. gr. foliorum dioecesanorum: »Glasnik« (Diacovae), »Katolički list« (Zagrabiae), »Vrhbosna« (Sarajevo), »Duhovni Pastir«, - , »Katholische Zeitschrift« (Oeniponte), »Linzer Quartalschrift«, »Pastoralblatt« (Colonii) et c. – occupantur.

I. a) Alumni hujus seminarii B. V. Mariam tamquam praecipuam patronam venerantur, ad cujus cultum promovendum an. 1876. Congregatio Mariana est erecta. Hunc in finem festa B. V. Mariae a sodalibus ferventius celebrantur, speciatim autem festum Immaculatae Conceptionis B. V. Mariae, cui Ecclesia seminarii est dicata. In festo Immaculatae Conceptionis et per totam octavam mane missa solemnis celebratur, post prandium autem, visitatione Sanctissimi

peracta, devotio specialis ad B. V. Mariam peragitur et circa horam 4. vesperae cum aliis (*f 140r*) canticis in honorem B.V. Mariae decantantur.

b) Similiter tempore mensis Maji quotidie post prandium et vespere devotio specialis instituitur. Quavis feria 5. officium parvum B. V. Mariae, litaniae lauretanae cum adnexis orationibus recitantur, die autem Sabbati alumni rosarium cum convenientibus mysteriis in choro absolvuntur.

II. Quovis primo Sabbato in mense solemnis missa celebratur, sub qua omnes alumni ad s. communionem accedunt. Missa celebratur ad intentionem, ut Deus intuitu meritorum B. V. Mariae tempus unionis Ecclesiae orientalis cum occidentali acceleret – ut etiam illa agnoscat unum supremum pastorem, Romanum Pontificem.

III. In festo s. Aloysii et per triduum specialis devotio ad s. Aloysium, studiosorum patronum habetur. Missa solemnis celebratur, litaniae et aliae preces ad s. Aloysium instituuntur.

IV. Solemniore modo celebrantur per annum: festum Sanctissimi Cordis Jesu, B. Joseph, Sanctorum Cyrilli et Methodii – aliaque Christi Domini festa.

In vigilia omnium majorum festorum alumni s. confessionem accedunt in ecclesia seminariali, quam alumni enumeratis diebus convenienter festis exornant.

V. Alumni omnibus publicis processionibus: in festo s. Marci, feriis rogationum, s. Floriani, Sanctissimi Corporis Jesu Christi, feria VI. Majoris Hebdomadae et Sabbato sancto adesse et suas partes vel cantando vel assistentiam praebendo agere obligantur.

**CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THE SEMINARY
IN ĐAKOVO ACCORDING TO THE SOURCES FROM
THE VIENNA NUNCIO'S RESIDENCE ARCHIVES**

(ASV, Arch. Nunz. Vienna, 184, 359, 643)

Tomislav Mrkonjić

Vatican Secret Archives
Vatican

Summary

Both status and name of the Diocese of Đakovo and Srijem are indicative of the history of its Seminary, i.e. the formation of priests. In his monograph Biskupijsko sjemenište u Đakovu (Diocesan Seminary in Đakovo), published in Đakovo in 1911, Matija Pavić provided a detailed description of different periods using the local historical sources. To illustrate various periods, the author of this article presents some new information and unpublished documents from the archives of the nuncio of Vienna, nowadays kept at the Vatican secret archives. In his two letters to the State Secretary, the Viennese nuncio G. Garampi clarifies his opinion explaining the general points of the view of the faction which was against the Illumination and tried to keep the Church autonomy regarding education in the time of absolutism. The Bosnian vicar, unlike the nuncio, managed to get help from the emperor in 1785 for his students who could not continue their studies in Ljubljana. Furthermore, the nuncio showed his disapproval of the foundation and funding of general seminaries in Hungary which later proved to be unsuccessful.

After Propaganda had proscribed the education of Bosnian priest candidates in Hungary and Croatia, Albert Nugent, Austrian officer stationed in Stolnik, proposed without success in 1843 to the nuncio of Vienna, Ludovico Altieri, the foundation of seminary in the castle of Dubovac for the Bosnian students. He explained the advantages of such a gesture pointing out the proximity of Bosnia, education in their own mother tongue and the presence of the orthodox population in the region where the students were supposed to be educated. To illustrate the intention of restoration of the seminary (1851), the author presents the costs of all the works and the plan developed by »Maurer-Maister« Josef

Hartl, concluding that the restoration was necessary not only due to the dilapidated building, but also because of the fact that Bosnian students were enrolled there as well. The costs of the restoration were estimated to be as high as those required for the annual maintenance of the seminary. The issuing of the decree by Propaganda in 1875 clarified the circumstances and history of the studies of Bosnian students of theology in Đakovo in the period from 1852 to 1875, and the legal basis for their admittance in Đakovo and Ostragon. In his conclusion the author of the article presents the official letter on the Seminary in Đakovo sent by A. Voršak in 1891 to the nuncio of Vienna and to the auditor at their request. The letter consists of three sections: the report by the rector on financial situation, the report of the vice-rector on the studies of theology and philosophy and the report on the spiritual life written by the spiritual guide. The letter was the answer to the new book of rules prescribed for the papal nuncios.

Key words: *Theological Seminary in Đakovo, Bosnian students of theology, education of priest candidates in the 19th century, Austrian absolutism, general seminaries in Hungary.*